

СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ГРУЗИНСЬКИХ МІГРАНТІВ У МІСТІ КИЄВІ

STRATEGY OF SOCIAL ADAPTATION OF GEORGIAN MIGRANTS IN KYIV

У статті розглянуто сукупність змін у житті індивіда, що відбуваються внаслідок переселення до іншої країни. Такі зміни стосуються збереження культури країни походження та засвоєння, а згодом і підтримки, культури країни-реципієнта; вибору типу ідентифікації себе як представника країни походження – через національну або етнічну ідентичність; перевпорядкування кола контактів із включенням у нього представників із трьох груп: панівного етносу країни-реципієнта, представників діаспори та представників країни походження; вибору бажаної міжкультурної стратегії. В емпіричній частині описано методологію та результати опитування представників грузинської діаспори в м. Київ (n=72), проведеного у лютому-квітні 2020 р. Опитування мало на меті з'ясувати особливості стратегії соціальної адаптації грузинських мігрантів міста Києва. За результатами опитування було з'ясовано, що представники грузинської діаспори прагнуть до підтримки стратегії інтеграції. Проте артикульовані інтенції не відповідають фактичній поведінці, яку ми спостерігаємо за отриманими під час опитування даними: мігрантам властиві низький рівень збереженості культури країни походження та часта взаємодія з українцями. Така модель поведінки свідчить про стратегію асиміляції. Представникам діаспори властивий страх культурного забуття, проте цей страх не стимулює уникання міжкультурної взаємодії та контактів із панівним етносом. Спостережувана ситуація має бути проінтерпретована скоріше як наявність розвиненого розуміння мігрантами відмінності власної етнічної культури та можливості асиміляції, ніж як страх. Перевпорядковане коло контактів показує невисокий рівень транснаціональності, адже комунікація з індивідами та групами з країни походження наявна лише дистанційна. На прикладі результатів опитування грузинських мігрантів міста Києва побудовано модель соціальної адаптації, яка уміщує кореляційні відношення між такими індексами: збереження грузинської культури, частота контактів з українцями та грузинами, страх культурного забуття, прагнення до стратегії інтеграції, позитивність етнічної ідентичності. Значуща пряма кореляція наявна між частотою контактів із грузинами, збереженням грузинської культури та індексом позитивності етнічної ідентичності. Водночас прагнення до стратегії інтеграції має низький зв'язок з іншими індексами, що ще раз підтверджує гіпотезу про відмінність інтенцій та реальної поведінки у сфері підтримки культури та взаємодії з панівним етносом.

Ключові слова: соціокультурна адаптація мігрантів, міжкультурні стратегії, інте-

грація, національна ідентичність, етнічна ідентичність, транснаціональний спосіб життя.

The article considers a set of changes in the individual life that occur as a result of moving to another country. Such changes relate to the maintenance of culture of the country of origin and the inclusion in and the further support of the recipient country culture; choosing a way to identify oneself as a representative of the country of origin; reordering of the circle of contacts with the representatives of three groups in it: the dominant ethnic group of the recipient country, representatives of the diaspora and representatives of the country of origin; choosing the desired intercultural strategy. The empirical part describes the methodology and results of the survey of representatives of the Georgian diaspora in Kyiv (n = 72), conducted in February-April 2020. The purpose of the survey was to clarify the features of the strategy of social adaptation of Georgian migrants in Kyiv. According to the results of the survey, representatives of the Georgian diaspora have intention to support the integration strategy. However, their declared intentions do not correspond to the actual behavior that we observe according to the survey data: migrants have a low level of maintenance of the country of origin culture and frequently interact with Ukrainians. Such behavioral model indicates the strategy of assimilation. The representatives of the diaspora have a fear of cultural loss, but this fear does not encourage the avoidance of intercultural engagement and contacts with the dominant ethnic group. Therefore, this case should be interpreted as a developed understanding of the difference of ethnic culture and awareness of the possibility of assimilation, rather than fear. Reordered number of contacts shows low level of transnationality, because communication with individuals and groups from the country of origin is only remote.

Based on the results of a survey of Georgian migrants in Kyiv, we created a model of social adaptation, which contains correlations between indices: maintenance of Georgian culture, frequency of contacts with Georgians and with Ukrainians, fear of cultural loss, intention to strategy of integration, positivity of ethnic identity. There is a significant direct correlation between the frequency of contacts with Georgians, the maintenance of Georgian culture and the positivity of ethnic identity. At the same time the intention to integration strategy has low level of correlation with other indices, which confirms the hypothesis about difference between intentions and actual behavior in sphere of culture maintenance and interaction with dominant ethnic group.

Key words: sociocultural adaptation, intercultural strategies, integration, national identity, ethnic identity, transnational way of life.

УДК 316.732

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.15.6>

Хелашвілі А.В.

магістр соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Цимбал Т.В.

к.соціол.н., доцент кафедри теорії
та історії соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Дані Міжнародного міграційного звіту свідчать про щорічне зростання кількості осіб, що змінили місце проживання. Так, станом на 2017 р. кількість мігрантів у світі становила 258 млн [7, с. 4], а в 2020 р. збільшилася до 272 млн [8, с. 2], що становить 3,5% усього населення планети. Інтенсивні темпи зростання кількості мігрантів актуалізують вивчення особливостей процесу їх адаптації до нового місця проживання, зокрема її культурного та соціального складників, процесу перевпорядкування кола контактів мігранта, особливостей взаємодії панівного етносу країни-реципієнта та мігрантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Цими питаннями в контексті збереження культури країни походження та контактів мігрантів із панівним етносом країни-реципієнта займалися Джон Беррі [6, с. 330–331], Двейн Плаза [12, с. 38] та Надія Лебедева [9, с. 28]. Ентоні Сміт увів розмежування національної та етнічної ідентичності як спосіб розуміння мігрантом себе як частини соціуму країни походження [4, с. 24, 31]. Джастіна Бел доповнила вивчення перевпорядкування контактів мігрантів поняттям транснаціональних зв'язків [5, с. 83].

Постановка завдання. Метою цієї статті є окреслення найважливіших характеристик та процесів постміграційної адаптації на основі теоретичного доробку дослідників діаспор та з'ясування стратегії соціальної адаптації грузинських мігрантів у місті Києві за результатами емпіричного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначалося вище, після переїзду на нове місце проживання (у нашому дослідженні йдеться саме про міграцію між країнами) коло соціальних контактів (самоцінних, не інструментальних) мігранта доповнюється індивідами та групами з країни-реципієнта. Через таке розширення та обмеженість часового ресурсу виникає потреба перевпорядкування соціальних зв'язків – вибору між усіма наявними контактами пріоритетних та найбільш інтенсивно підтримуваних. Загалом усі контакти мігранта можна умовно розділити на такі групи: контакти з індивідами та групами країни походження; контакти з представниками панівного етносу країни-реципієнта; контакти з діаспорою, яка походить із країни походження мігранта і разом із ним проживає в країні-реципієнті; а також інші контакти, до яких належать, зокрема, контакти з рештою діаспор, що мешкають у країні-реципієнті, та контакти з мешканцями інших країн. Саме між цими чотирма групами індивід робитиме вибір під час перевпорядкування контактів. Ураховуючи кількісну нечисленність останньої групи, для з'ясування рівня транснаціональності до уваги беруться лише перші три групи. Якщо після перевпорядкування кола контактів

у індивіда наявні активні самоцінні контакти з усіма групами – панівним етносом країни-реципієнта, діаспорою та країною походження, то його спосіб життя характеризується найвищим рівнем транснаціональності. За умови наявності лише контактів із панівним етносом країни-реципієнта спосіб життя матиме найнижчий рівень транснаціональності. Середній рівень спостерігається за наявності лише двох із наведених типів контактів [5, с. 83].

Окрім перевпорядкування кола контактів, міграція зумовлює зміни в дотриманні мігрантом національної культури. Через потрапляння в нове культурне та мовне середовище мігрант постає перед необхідністю адаптації до культури країни-реципієнта та рішення щодо рівня збереження культури країни походження. Ці процеси залежать від культурної близькості країни походження та країни-реципієнта: якщо вони мають мовну спорідненість або спільне історичне минуле, що сприяло зближенню їх культур, адаптація до культури країни-реципієнта буде більш легкою. Комбінації різних рівнів збереження культури країни походження та формування самоцінних контактів із панівним етносом країни-реципієнта задають простір можливих міжкультурних стратегій. Це поняття означає стратегію поведінки, яку вибрали мігранти для взаємодії з представниками країни-реципієнта. Як зазначалося, кожен варіант міжкультурної стратегії характеризується особливим поєднанням збереження культури країни походження та інтенсивності контактів із панівним етносом. За умови спрямованості поведінки мігранта на збереження культури та активних контактів із панівним етносом країни-реципієнта його тип міжкультурної стратегії називають інтеграцією. Схожою за активністю контактів є стратегія асиміляції. Від інтеграції її відрізняє низька збереженість культури країни походження. Двома іншими стратегіями – відокремленню та маргіналізації – не властива спрямованість до активних контактів із панівним етносом. Їх відрізняє одна від одної наявне за відокремлення прагнення зберігати культуру країни походження [6, с. 330–331].

Після міграції також відбувається вибір способу ототожнення індивідом себе як представника країни походження – через вибір національної чи етнічної ідентичності. Ентоні Сміт розмежовує ці два типи ідентичності так: етнічна – це культурно-територіальна ідентичність; національна також містить цей складник, але відрізняється наявністю ще й економічної єдності спільноти та спільної політичної активності. Відповідно, якщо мігрант зберігає лише культурні риси своєї країни походження, а також уважає цю країну «рідною землею», то йому властива етнічна ідентичність. Якщо ж мігрант окрім культури зберіг громадянство

країни походження або підтримує з нею економічні зв'язки (наприклад, веде бізнес), то можемо говорити про національну ідентичність [4, с. 24, 31].

Перебіг процесу адаптації до нового місця проживання залежить також і від інтенції панівного етносу країни-реципієнта. Наприклад, панівний етнос може перешкоджати підтримці мігрантами власної культури або не бути готовим до самоцінних контактів із ними, мати поширені упередження, національні стереотипи, використовувати мову ворожнечі щодо мігрантів [12, с. 38]. У такому разі прагнення мігранта до збереження власної культури та підтримки контактів із панівним етносом країни-реципієнта не буде реалізованим повною мірою. Така невідповідність стратегій мігрантів та поведінки панівного етносу називається конфліктом акультурації і значно ускладнює адаптацію.

Найбільш поширеним способом з'ясування типу міжкультурної стратегії мігрантів є методологія Джона Беррі, що стала основою для проекту «Взаємні міжкультурні відносини у плюралістичних суспільствах» (Mutual Intercultural Relations In Plural Societies – MIRIPS) [11]. Проект пропонує дослідникам дві готові версії опитувальника – для панівного етносу та для мігрантів. Анкета для мігрантів містить запитання для з'ясування міжкультурних стратегій, рівня володіння мовами, підтримки різних типів соціальних контактів, відчуття безпеки, оцінку успішності адаптації тощо. Доповненням до опитування мігрантів є дослідження ставлення панівного етносу до цієї групи мігрантів, що дає змогу шляхом співставлення з міжкультурними стратегіями мігрантів виявити наявність конфлікту акультурації [9, с. 28].

На основі методології проекту MIRIPS [10] ми побудували опитувальник для мігрантів із Грузії, які проживають у місті Києві. Стандартну анкету проекту було доповнено блоками питань для з'ясування типу ідентичності мігранта, мовної компетентності, збереженості культури країни походження та адаптації до культури країни-реципієнта. Опитування було проведено протягом лютого – початку квітня 2020 р. методом онлайн-анкетування. Представників грузинської діаспори було вибрано як емпіричний об'єкт дослідження з огляду на подальші дослідницькі плани. Для виявлення чинників, що впливають на вибір міжкультурної стратегії, потрібно порівняти постміграційний процес у представників декількох діаспор, що походять із регіонів зі схожими фізико-географічними умовами. Під час аналізу даних це дасть змогу нівелювати вплив адаптації до природного середовища на оцінку індивідом успішності власної соціокультурної адаптації. Виходячи із цих міркувань, удалим об'єктом для порівняльного дослідження

є грузинська, азербайджанська та вірменська діаспори. Для першого етапу дослідження було вибрано одну з них – грузинську.

Генеральна сукупність (грузинська діаспора міста Києва) становить 2,4 тис осіб (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р.) [2]. Вибіркова сукупність містить 71 особу. Опитування не є репрезентативним, тож результати не можуть бути поширеними на генеральну сукупність. Перед дослідженням стояли експлораторні завдання через відсутність попередньої інформації щодо адаптації представників згаданої діаспори на індивідуальному рівні. Вони полягали у виявленні залежності між адаптаційними процесами, формулюванні попередніх висновків щодо особливостей адаптації грузинської діаспори в місті Києві та апробації інструментарію, що передбачає його подальше редагування.

Збір інформації припав на період карантину 2020 р., що унеможливило проведення інтерв'ю віч-на-віч із респондентом. Відповідно, збір інформації відбувався методом онлайн-анкетування, набір респондентів – методом снігової кулі. Перший етап пошуку респондентів здійснювався через соціальні мережі (Facebook). Застосування такої методики призвело до зсуву вибіркової сукупності в бік соціально активних індивідів, що ще раз указує на неправомірність екстраполяції результатів опитування на генеральну сукупність. Окрім цього, розміри вибіркової сукупності недостатні для проведення статистичного аналізу відмінностей адаптації різних поколінь мігрантів.

До участі в опитуванні було запрошено представників грузинської діаспори, що проживають в Україні не менше п'яти років та на момент опитування своїм постійним місцем проживання вважали місто Київ. Опитування проводилося серед першого та другого поколінь мігрантів. Обов'язковою умовою для респондентів було грузинське походження, проте ідентифікація себе як представника діаспори не впливала на можливість взяти участь в опитуванні.

Аналіз результатів відбувався із застосуванням одновимірних таблиць відсотків, обрахування адитивних індексів, шляхом виведення середнього значення оцінок згоди з індикаторами того чи іншого поняття. Також застосувалися коефіцієнти кореляції – Пірсона та Спірмена, часткові коефіцієнти кореляції.

Отримані результати дослідження свідчать про переважання серед учасників опитування стратегії інтеграції – адитивний індекс, що відповідає цій стратегії, є статистично значуще (на рівні 1%) вищим за адитивні індекси інших стратегій (табл. 1). Адитивний індекс було побудовано шляхом виведення середнього з оцінок згоди з твердженнями-індикаторами прояву тієї чи іншої стратегії (усього таких

тверджень було 16). Вищі оцінки згоди з твердженнями, що відповідають стратегії інтеграції, свідчать про наявність інтенції у мігрантів зберегти культуру країни походження та вступати в активні самоцінні контакти з панівним етносом країни-реципієнта. Проте важливо порівняти інтенції мігрантів з їхнім реальним становищем. Для цього до опитування було включено блок запитань-індикаторів збереженості культури та частоти контактів з українцями.

Таблиця 1
Міжкультурні стратегії респондентів

	Індекс	Стандартне відхилення
Асиміляція	1,97	0,37
Інтеграція	4,18	0,46
Сепаратизм	2,66	0,75
Маргіналізація	1,84	0,43

На питання блоку відповідали всі респонденти (N=71).

Грузинська культура зберігається мігрантами досить слабко – на рівні 2,98 бали за п'ятибальною шкалою, де 1 відповідає культурному забуттю, а 5 – активній підтримці культури. Для порівняння: для української культури такий показник становить 3,39 (різниця показників хоча й невелика, проте статистично значуща на рівні 1%). Це свідчить про розходження між інтенціями та реальним станом справ. При цьому учасники опитування мають страх культурного забуття середнього рівня (індекс страху культурного забуття становить 3,00 бали за п'ятибальною шкалою, де 1 – мінімально виражений страх, а 5 – максимально виражений). Страх культурного забуття розуміється як відчуття занепокоєння через неактивну підтримку культури країни походження та втрачання її рис, яке може стимулювати уникання контактів із панівним етносом та небажання засвоювати культуру країни-реципієнта [12, с. 41].

Із контактами з панівним етносом ситуація протилежна: аналіз окремих запитань щодо наявності та частоти контактів з українцями свідчить про відповідність інтенціям. 97% опитаних представників діаспори мають серед найближчих друзів хоча б одного українця. Відповідно, можемо зробити висновок про те, що, попри прагнення учасників опитування дотримуватися стратегії інтеграції, їм властива асиміляція (активні самоцінні контакти з українцями та забуття грузинської культури).

Низьке збереження культури країни походження теоретично може пояснюватися перешкоджаннями з боку панівного етносу країни-реципієнта. На публічному рівні подібні перешкоди не проявляються. В Україні регулярно проводяться заходи, спрямо-

вані на ознайомлення з грузинською історією та культурою, що сприяють запобіганню стигматизації діаспори [1, с. 72–74]. На індивідуальному ж рівні ситуація дещо інакша: існує соціальна дистанція між панівним етносом України та грузинською діаспорою. За даними проекту «Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін», у середньому українці готові бачити грузинів як колег по роботі, мешканців України (значення індексу соціальної дистанції – 4,7; на цьому ж рівні віддаленості знаходяться американська та німецька діаспори) [3, с. 455]. Така соціальна дистанція може бути однією з перепон у збереженні культури.

Таблиця 2
Підтримка української та грузинської культур

	Середнє значення	Стандартне відхилення
Підтримка української культури	3,39	0,41
Збереження грузинської культури	2,98	0,62

На питання відповідали всі респонденти (N=71).

73% учасників опитування вважають себе грузинами, 61% називає грузинську мову рідною, 51% вважає рідною землею Грузію, а інші 34% – обидві країни (Україну та Грузію). Такі дані свідчать про наявність у представників діаспори ідентичності етнічного типу. Індекс позитивності етнічної ідентичності становить 4,43 бали за п'ятибальною шкалою, де 1 – абсолютно негативне сприйняття своєї етнічної ідентичності, а 5 – повністю позитивне. Натомість національна ідентичність не є вираженою: 3% зберігають економічний зв'язок із Грузією – володіють бізнесом, зареєстрованим в країні походження. Громадянство Грузії зберегли 11%, що свідчить про невисоку вираженість ще й політичного аспекту національної ідентичності. Тож представники грузинської діаспори, які взяли участь в опитуванні, більше ототожнюють себе з країною походження через виражену позитивну етнічну ідентичність.

Транснаціональний спосіб життя проявляється через активні контакти з українцями і діаспорою та дистанційні контакти з країною походження. 94% учасників опитування їздили протягом останніх п'яти років у Грузію рідше одного разу на рік, тому реальні контакти з індивідами та групами з Грузії практично відсутні. Натомість дистанційні мають посередню активність: 55% респондентів розмовляють телефоном або через Інтернет із друзями, родичами, знайомими з Грузії не рідше ніж кілька разів на пів року. З діаспорою контакти частіші: 58% зустрічаються з представниками грузинської діаспори, які мешкають в Україні та не є їхніми родичами, один раз на місяць та частіше.

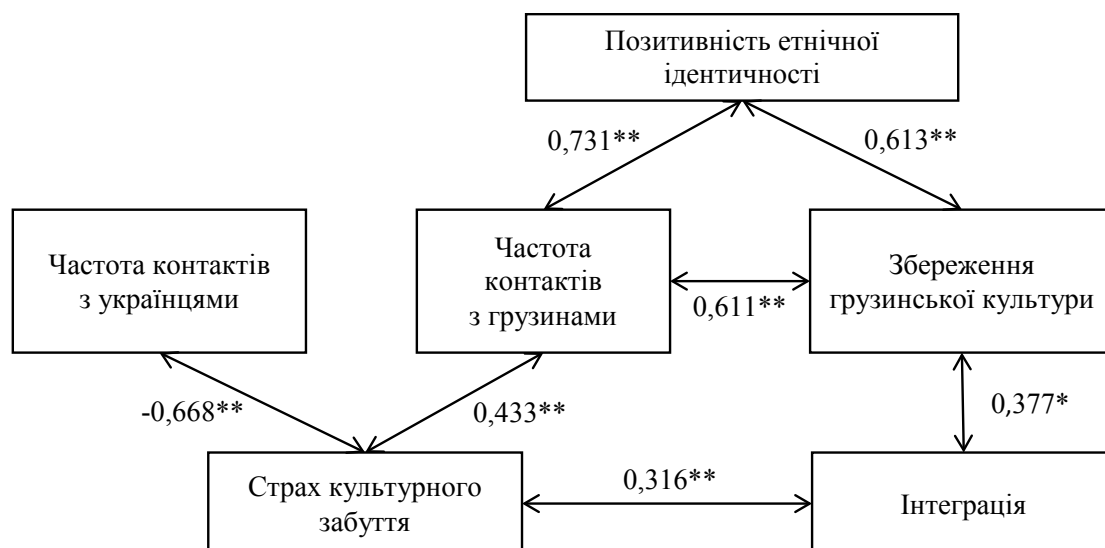

Рис. 1. Коефіцієнти кореляції індексів соціокультурної адаптації

** Коефіцієнт кореляції значущий на рівні 1%.

З огляду на це, можемо зробити висновок про невисокий рівень транснаціональності способу життя в учасників опитування.

Із метою генералізації отриманих даних ми побудували теоретичну модель стратегії соціальної адаптації мігрантів із Грузії, які мешкають у місті Києві та взяли участь в опитуванні. Для з'ясування наявності залежності між індексами було пороховано коефіцієнти кореляції: Пірсона – для метричних шкал та Спірмена – для порядкових. Окрім того, для кожної пари індексів, між якими було виявлено значущий зв'язок (на рівні 1%), для перевірки хибності відношень було також розраховано часткові коефіцієнти кореляції з виключенням впливу кожної третьої змінної, з якою теоретично міг бути зв'язок. На рис. 1 зображено побудовану модель із зазначенням зв'язків між її складниками, для яких значущі парні коефіцієнти кореляції та часткові коефіцієнти з виключенням усіх можливих третіх змінних.

З огляду на зв'язки між індексами, що зазначені в моделі, можемо зробити висновок про відносну незалежність бажання мігрантів вибрати певну стратегію поведінки та спостережуваних ознак їхньої реальної поведінки, адже між індексами міжкультурної стратегії (інтеграція) та збереження грузинської культури наявна кореляція на слабкому рівні. Коефіцієнт кореляції Пірсона між цими показниками хоча і значущий на рівні 1%, але дорівнює 0,377. Індекс інтеграції не має значущої на рівні 1% кореляції з підтриманням контактів з українцями, тобто безпосереднього зв'язку між показниками не спостерігається. Проте зв'язок між ними спостерігається через індекс страху культурного забуття: зв'язок страху культурного забуття та контактів з українцями зворотний – чим вища частота контактів, тим

менший страх (коефіцієнт кореляції Спірмена становить 0,668 і є значущим на рівні 1%). Зв'язок інтеграції зі страхом культурного забуття прямий, проте досить слабкий – 3,16 (значущість на рівні 1%). Саме такий напрям зв'язків дає змогу стверджувати, що для представників діаспори індекс страху культурного забуття є скоріше розвиненим розумінням власної культурної відмінності та ймовірності втрати власної культури. Такому розумінню сприяють часті контакти з панівним етносом країни-реципієнта. Страх культурного забуття також має прямий зв'язок із частотою контактів із грузинами, тобто цей індекс має тенденцію до збільшення зі зростанням частоти контактів із грузинами, що також підтримує наведену вище гіпотезу щодо інтерпретації індексу (рис. 1).

Індекс позитивності етнічної ідентичності як з огляду на теоретичне визначення, так і за результатами побудованої моделі має високу кореляцію з частотою контактів із грузинами та збереженням грузинської культури. При цьому зв'язок між двома останніми індексами також має середню силу.

Висновки з проведеного дослідження.

Проведене нами емпіричне дослідження показало, що мігрантам із Грузії, які проживають у місті Києві та взяли участь в опитуванні, притаманна невисока транснаціональність способу життя. Їхнє життя характеризується активною підтримкою контактів з українцями, тоді як контакти з грузинами підтримуються переважно через спілкування з іншими представниками грузинської діаспори України. Національна ідентичність у мігрантів практично відсутня і проявляється лише незначною мірою у політично-правовій сфері. Натомість респонденти мають виражену етнічну ідентичність, що проявляється у їхній самоідентифіка-

ції як представників Грузії, означенні грузинської мови як рідної та називанні Грузії «рідною землею». Також вираженою є позитивність грузинської ідентичності, що свідчить про відчуття щастя та задоволеності своїм етнічним походженням, відсутність відчуття дискомфорту та сорому. Індекс позитивності етнічної ідентичності має прямиий зв'язок зі збереженням мігрантами грузинської культури та частотою контактів із грузинами.

Учасники опитування націлені на підтримку інтеграції як міжкультурної стратегії: вони прагнуть зберегти грузинську культуру та підтримувати активні контакти з панівним етносом країни-реципієнта. Проте спостережувана ситуація свідчить про низьку збереженість культури, тобто реальна поведінка мігрантів скоріше відповідає стратегії асиміляції. Відмінність між цими двома рівнями – реальним та бажаним – може бути пояснена через соціальну дистанцію, якої дотримується панівний етнос країни-реципієнта щодо грузинської діаспори, що, напевно, викликає стигматизацію грузинської культури в суспільстві. Окрім цього, бажаний тип стратегії слабо корелює зі збереженням культури країни походження та має лише опосередкований зв'язок із контактами з панівним етносом (через страх культурного забуття). Страх культурного забуття у респондентів виражений на середньому рівні, але, з огляду на розміщення відповідного йому індексу в схемі залежностей адаптаційних процесів, його варто розуміти як розвинене розуміння відмінності власної культури та можливості асиміляції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кобута С., Яворівський А. Гуманітарні аспекти сучасних українсько-грузинських відносин. *Вісник*

Прикарпатського університету. Історія. 2014. № 25. С. 68.

2. Національний склад населення м. Київ. URL : http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/city_kyiv/.

3. Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1994–2018 років. URL : <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf>.

4. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращука. Київ : Основи, 1994. 224 с.

5. Bell J. Migrants: keeping a foot in both worlds or losing the ground beneath them? *Transnationalism and integration as experienced in the everyday lives of Polish migrants in Belfast, Northern Ireland. Social Identities.* 2016. № 22. P. 80–94.

6. Berry J. Globalisation and acculturation. *International Journal of Intercultural Relations.* 2008. № 32. P. 328–336.

7. International Migration Report 2017. United Nations, 2017. URL : https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migration-report/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf.

8. International Migration Report 2020. United Nations, 2020. URL : https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf.

9. Lebedeva N., Tatarko A., Berry J. Intercultural relations among migrants from Caucasus and Russians in Moscow. *International Journal of Intercultural Relations.* 2016. № 52. P. 27–38.

10. Miripsquestionnaire. URL : <https://www.wgtn.ac.nz/cacr/research/mirips/mirips-questionnaires-and-presentations/MIRIPSquestionnaire.pdf>.

11. Mutual Intercultural Relations In Plural Societies (MIRIPS). URL : <https://www.victoria.ac.nz/cacr/research/mirips>.

12. Plaza D. Transnational Identity Maintenance via the Internet: A Content Analysis of the Websites Constructed by Second Generation Caribbean-Origin Students in Post-Secondary Institutions. *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge.* 2009. № 7. P. 37–52.